

– Etertiden har ikke kommet til å gi innsatsen under krigen fra innenriksflåten den helteglorie som ble utenriksfarten til del. Lokalbåtene ble avskåret fra å gjøre noen aktiv og åpen innsats for de allierte. Men for folk flest var lokalflåtens hverdagsarbeid i disse vanskelige årene ikke mindre viktig, skriver Erling Svanberg i denne kronikken.

LOKALFLÅTEN I KRIGSTID

KRONIKK

Av Erling Svanberg

Forfatteren har vært samferdsels-sjef i Nordland. Han har bak seg en betydelig litterær produksjon, og mest om historiske emner.

Undertegnede skrev for en tid siden i Nordlandsposten en kronikk om «Hurtigrutens krigsforlis». Jeg har i samråd med avisen funnet å burde følge dette opp med en lignende vurdering av lokalflåten i Nordland under krig og okkupasjon.

Etter 9. april 1940 ble lokalbåtflåten for det meste rekvirert etter behov for militære formål. Ellers ble de drevet av ruteselskapene selv. Men den tilvante ordinære rutetrafikk opphørte på det nærmeste. Forholdene ble preget av forvirring og usikkerhet, av angrep med bomber og mitraljøseild på sjø og land fra tyske fly. Lokalskipene tok del i et skjebnedrama. De ble da også i betydelig omfang skadeskutt.

Krigsforliste lokalskip

Allerede 25. april møtte det første lokalruteskipet i Nordland sin skjebne. Det var «Folden», som mellom Tonnes og Hestmona ble bombet av et tysk fly og kom i brann. De fleste av de 21 om bord ble berget, mens 6 personer omkom. «Folden» ble satt på grunn ved Tonnes. Vraket ble senere slept til Bodø og reparert. Som et kuriosum kan nevnes at det tyske krigskommunikatør «Folden» meddelte at et stort troppe transportskip på 10.000 tonn var senket!

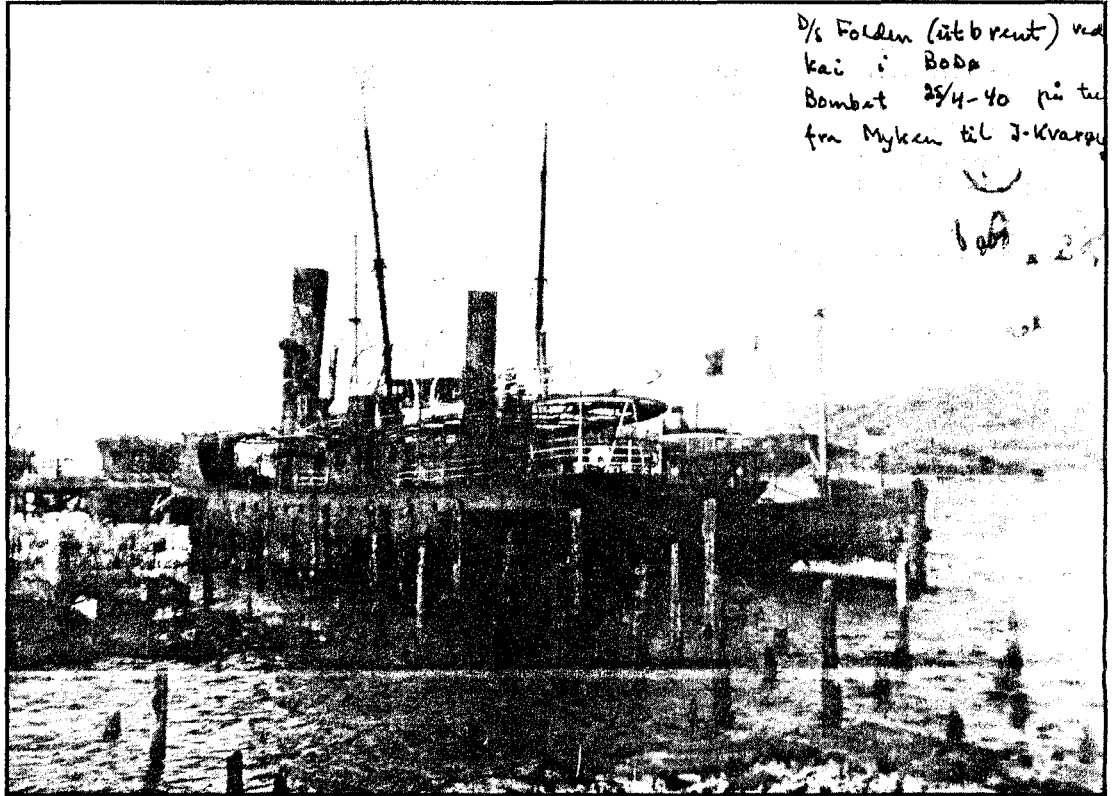
Neste offer blant Nordlands lokalflåte var Torghatten Dampskibsselskaps arvervidge «Torgtind». På tur nordover ble skipet bombet i senk 19. mai av fem tyske fly i Aldersundet (i Lurøy). Besetningen reddet seg i land, men skipet sank.

Etter terrorbombingen av Bodø 27. mai trakk Saltens Dampskibsselskaps sine skip nordover. På vei til Stokmarknes ble «Sivert Nielsen» senket ved Brettesnes 1. juni av to tyske fly. Av den knappe besetningen på bare 7 mann (og 3 passasjerer) omkom kapteinen.

Oftoens Dampskibsselskap mistet ingen lokalbåter under krigen. Men leieskipet «Torghatten» i ruten Narvik-Svolvær kom ut for en dramatisk tur inn til Lødingen i september 1944. Det ble angrepet med kraftig maskingeværild fra et alliert fly. Prosjekttilene haglet, et par nordmenn og noen tyskere ble drept. Men skipet kunne fortsette til Narvik og få sveiset igjen et stort antall kule hull.

I britisk tjeneste

Det Helgelandske Dampskibsselskab «tapte» ikke andre skip enn

Utbrent. DS «Folden» var det første lokalruteskipet i Nordland som ble bombet av tyske fly, nemlig den 25. april 1940. Vraket ble satt på grunn og senere slept til ruinbyen Bodø. Her ble det reparert under særdeles provisoriske forhold, og ble først ferdig i 1944. Bildet viser det utbrente vraket ved kai i Bodø.

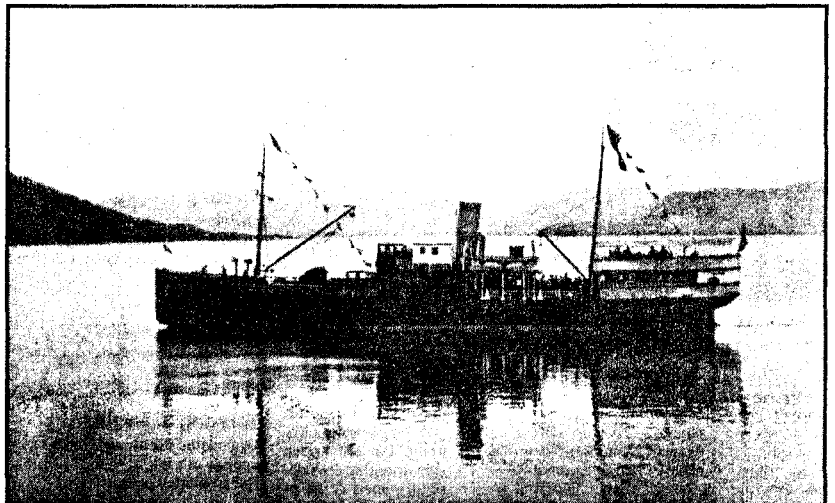
«Ranen», som våren 1940 ble beslaglagt av britiske marinemyndigheter i Harstad. Skipet ble i begynnelsen av juni med i krigsoperasjoner i Sørtold. Deretter fulgte det med til England ved evakueringen av de allierte tropper og tjenestegjorde i marinen.

Også Torghattens Dampskibsselskaps «Heilhorn» fikk seg tur til England under krigen. I april 1940 ble det gamle skipet bevoktningsskip, utstyrt med en liten kanon på fordekket. Intet imponerende krigsskip, men sannelig kom det i kamp! Tyskerne beslagla fiskedampere «Albion» i Trondheim for troppe transport nordover, lett bevopnet. Den 19. mai kom «Heilhorn» pluss tråleren «Honningsvåg» til, der «Albion» lå til ankers utenfor Velfjorden, og åpnet ild. Få minutter etterpå gikk «Albion» rett til bunns.

Det store sjøslaget var dette jo ikke. Etter senkingen av «Albion» bar det av gårde med «Heilhorn» til det virkelige Albion - Storbritannia. Og sommeren 1946 kom skipet tilbake til Brønnøysund, nesten som i en triumfferd.

I okkupasjonstid

Etter kapitulasjonen i juni 1940 sliktet dampskibsselskapene sine sår. Okkupasjonstidens vanskelige hverdag skapte så fem problemfylte år for lokalparten. Rutene fikk et mer tilfeldig preg. For det første foregikk farten for en stor del i uttrykt farvann, i en krigsfaresone. For det andre var flåten blitt redusert eller skadd under krigshandlingene. For det tredje begynte

Senket på Vestfjorden. DS «Sivert Nielsen» ble bygget i 1896 og oppkalt etter den daværende første postmester i Bodø og senere stortingspresident. I 1930 ble «Sivert Nielsen» ombygd med isbryterbaug, som bildet viser. Skipet ble en etterlengtet isbryter, som særlig beiarværingene satte pris på. Den 1. juni 1940 ble «Sivert Nielsen» senket på Vestfjorden av tyske fly.

drivstoffproblemene straks. Det ble mangel på olje til motorskipene, og for dampskipene ble det kraftig prisøkning på kull. Smøreolje og maskindeler ble det prekære mangel på, reparasjoner og vedlikehold ble problematisk.

Forholdene forverret seg gradvis gjennom okkupasjonstiden. Faste ruter ble snart bare et forlidsminne. Skipene måtte utføre turer til distriktene ettersom anledning bød seg. Best mulig måtte virk-

somheten holdes i gang. Folks hverdagsliv måtte jo fortsette. Lokalbåtforbindelsene var ikke minst i disse tider en livsnerve for distriktene.

Hjemmeflåtens innsats

Etertiden har ikke kommet til å gi innsatsen under krigen fra innenriksflåten den helteglorie som ble utenriksfarten til del. Lokalbåtene ble avskåret fra å gjøre noen aktiv og åpen innsats

for de allierte. Men for folk flest var lokalflåtens hverdagsarbeid i disse vanskelige årene ikke mindre viktig. Kommandørkaptein Ole Siem gir i forordet til Trygve Nordangers bok «Lang kyst» som sin oppfatning uttrykk for at «hjemmeseilereens innsats sto fullt på høyde med uteseilerens».

Ved frigjøringsjubileet i år kan det være all grunn til å tenke over dette.